

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ 2017

ΙΣΤΟΡΙΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

Θέματα και Απαντήσεις

Επιμέλεια: Ομάδα Φιλολόγων

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΟ

ΩΘΗΣΗ

Αφειρηρία το μέλλον

ΓΥΜΝΑΣΙΟ / ΛΥΚΕΙΟ

ΩΘΗΣΗ

Αφειρηρία το μέλλον

<http://www.othisi.gr>

Δευτέρα, 19 Ιουνίου 2017
Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
ΙΣΤΟΡΙΑ

ΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΗ

ΘΕΜΑ Α1

Να δώσετε το περιεχόμενο των παρακάτω όρων:

- α) Ελληνοσερβική Συμμαχία
- β) Συμφωνία της Καζέρτας
- γ) Συμβούλιο της Ευρώπης

Μονάδες 15

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

α) **Ελληνοσερβική Συμμαχία (18 Μαΐου/1 Ιουνίου 1913) (σελ. 70-73):** Συνθήκη φιλίας και αμυντικής συμμαχίας μεταξύ Ελλήνων και Σέρβων που έκρινε εν τέλει την έκβαση των διαφορών μεταξύ των συμμάχων του πολέμου κατά της Τουρκίας. Με τη συνθήκη αυτή οι δύο χώρες προσέφεραν την αμοιβαία εγγύηση ότι θα κρατήσουν οριστικά τις εδαφικές τους κτήσεις και ανέλαβαν την υποχρέωση, σε περίπτωση που ένα από τα δύο συμβαλλόμενα μέρη δεχόταν επίθεση από τρίτη χώρα, να παράσχουν τη βοήθειά τους αμοιβαίως και να μη συνάψουν χωριστή ειρήνη με την επιτιθέμενη χώρα παρά μόνον από κοινού. Η ελληνοσερβική συνθήκη ήταν δεκαετούς ισχύος και μυστική.

β) **Σύμφωνο της Καζέρτας (σελ. 135-136):** Σύμφωνο που συνομολογήθηκε στην Καζέρτα της Ιταλίας, στις 26 Σεπτεμβρίου 1944, μεταξύ των συμμαχικών και των ελληνικών πολιτικών και στρατιωτικών αρχών -με τη συμμετοχή της εξόριστης ελληνικής κυβέρνησης με πρωθυπουργό τον Γεώργιο Παπανδρέου και εκπροσώπων του ΕΛΑΣ και του ΕΔΕΣ. Με το σύμφωνο αυτό ανατέθηκε η διοίκηση των στρατιωτικών δυνάμεων στην Ελλάδα στον Βρετανό στρατηγό Σκόμπυ.

γ) **Συμβούλιο της Ευρώπης (σελ. 154):** Το Μάιο του 1949 ιδρύεται το Συμβούλιο της Ευρώπης, διεθνής οργανισμός που αποσκοπεί στην ανάδειξη της κοινής ευρωπαϊκής πολιτιστικής κληρονομιάς και στην προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

ΘΕΜΑ Α2

Να χαρακτηρίσετε τις προτάσεις που ακολουθούν, γράφοντας στο τετράδιό σας τη λέξη **Σωστό** ή **Λάθος** δίπλα στο γράμμα που αντιστοιχεί στην κάθε πρόταση:

- α) Τα φιλελεύθερα κινήματα προωθούσαν συνταγματικούς θεσμούς.

- β) Το 1832 το ελληνικό κράτος περιλάμβανε τη Στερεά Ελλάδα, την Πελοπόννησο και τα Επτάνησα.
- γ) Η Βιομηχανική Επανάσταση στην Αγγλία συντελέστηκε πρώτα στον τομέα της κλωστοϋφαντουργίας.
- δ) Η Τρίτη Διεθνής ή Κομμουνιστική Διεθνής ιδρύθηκε τον Μάρτιο του 1919 με στόχο την προαγωγή της διεθνούς επανάστασης εναντίον του καπιταλισμού.
- ε) Οι Γερμανοί εξαπέλυσαν την «εαρινή» επίθεση εναντίον της Ελλάδας τον Μάρτιο του 1941.

Μονάδες 10

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

α) Σωστό, β) Λάθος, γ) Σωστό, δ) Σωστό, ε) Λάθος

ΘΕΜΑ Β1

Ποιοι παράγοντες επιβράδυναν τον εκσυγχρονισμό των θεσμών στην Ελλάδα του 19ου αιώνα (μονάδες 8) και τι σήμαινε «εκσυγχρονισμός» την ίδια περίοδο; (μονάδες 4)

Μονάδες 12

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Σχολικό βιβλίο σελ. 60: «Τέσσερις ήταν ... της χώρας διεθνώς» και σελ. 60 «Εκσυγχρονισμός αυτή την εποχή ... της χώρας»

ΘΕΜΑ Β2

Να αναφερθείτε: α) στα δεδομένα που οδήγησαν στην ανάπτυξη του αναθεωρητισμού μετά το τέλος του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου (μονάδες 8) και β) στην αναθεωρητική κίνηση που εκδηλώθηκε στην Οθωμανική Αυτοκρατορία κατά την ίδια περίοδο. (μονάδες 5)

Μονάδες 13

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

α) Σχολικό βιβλίο σελ. 86: «Ο εθνικισμός ... του Μεγάλου Πολέμου» (Μπορεί να γίνει αναφορά και στον αναθεωρητισμό της Γερμανίας σελ. 86-87: «Η Γερμανία ... Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο»).

β) Σχολικό βιβλίο σελ. 87-88: «Διαφορετικά προβλήματα ... για τα επόμενα τρία χρόνια»

ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ

ΘΕΜΑ Γ1

Αντλώντας στοιχεία από τα κείμενα που σας δίνονται και με βάση τις ιστορικές σας γνώσεις, να αναφερθείτε: α) στις ιδεολογικές αρχές του φασισμού και τις μεθόδους επιβολής του (μονάδες 20) β) στους λόγους επικράτησής του στην Ιταλία του Μεσοπολέμου. (μονάδες 5)

Μονάδες 25

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

Ανεβασμένοι επάνω σε οχήματα... οι «μελανοχίτωνες»* κατευθύνονται προς το μέρος όπου βρίσκεται ο στόχος της επιχείρησής τους. Μόλις φτάσουν, αρχίζουν να χτυπούν με τους υποκόπανους κάθε διαβάτη που συναντούσαν στο δρόμο και που δεν έσπευδε να χαιρετίσει τα φασιστικά σύμβολα ή του τύχαινε να φορά ένα πουκάμισο, ένα μαντήλι και μια γραβάτα κόκκινη. Αν κανείς αντιδρούσε, αν έκανε κάποια χειρονομία για να υπερασπιστεί τον εαυτό του, αν ένας φασίστας τραυματιζόταν ή απλά στραπατσαριζόταν, τότε η «τιμωρία» έπαιρνε μεγαλύτερες διαστάσεις. Οι φασίστες κατευθύνονταν προς την έδρα του ταμείου εργασίας**, του συνδικάτου, του σπιτιού του λαού** έσπαγαν τις πόρτες, έριχναν στο δρόμο τα έπιπλα, τα βιβλία και τα εμπορεύματα και μετά έχυναν δοχεία βενζίνης: μετά από λίγα λεπτά όλα καίγονταν. Αυτοί που βρίσκονταν τυχαία στα κτίρια δέρονταν αλύπητα ή δολοφονούνταν...

*Μέλη του ιταλικού φασιστικού κόμματος με μαύρη στολή

**Στην προφασιστική Ιταλία τα εργατικά συνδικάτα ίδρυν ταμεία εργασίας για ενίσχυση των εργατικών οικογενειών και πολιτιστικές λέσχες (σπίτια του λαού) για τη μόρφωσή τους.

Α. Ρόσι, *Η γέννηση του φασισμού* (1938), στο Β. Σκουλάτος - Ν. Δημακόπουλος - Σ. Κόνδης, *Ιστορία νεότερη και σύγχρονη*, τεύχ. Γ, ΟΕΔΒ, Αθήνα 2000, σ. 175.

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

Ο προσηλυτισμός των Ιταλών [στη φασιστική ιδεολογία] διενεργείται σε δύο επίπεδα. Πρώτα πρώτα στην εκπαίδευση, που αποβλέπει λιγότερο στη διαμόρφωση καλλιεργημένων αντιλήψεων και υπεύθυνων πολιτών και περισσότερο σε μια φυλή ανθρώπων εύρωστη, θαρραλέα, πειθαρχημένη, ανθεκτική και αφοσιωμένη με φανατισμό στο καθεστώς. Πέρα από το σχολείο, που χαρακτηρίζεται από έντονη φασιστικοποίηση (οι εκπαιδευτικοί διδάσκουν με μαύρα πουκάμισα), και το πανεπιστήμι ο (όπου οι καθηγητές, οι περισσότεροι μεγαλοαστικής καταγωγής, υποστηρίζουν τον φασισμό), οι νέοι και των δύο φύλων στρατολογούνται από τα οχτώ τους χρόνια [...]. Εφοδιάζονται με στολές και με ψεύτικα όπλα και συμμετέχουν σε επιδείξεις και παρελάσεις. Στα αγόρια καλλιεργείται η αγάπη για την ομαδική ζωή και τη στρατιωτική δράση. Τα κορίτσια υφίστανται κι αυτά σωματική και κοινωνική διαπαιδαγώγηση με στόχο να γίνουν «ψυχωμένες μητέρες», έτοιμες να θυσιάσουν τα παιδιά τους για χάρη του έθνους και του Ντούτσε*.

*Τίτλος του Μουσολίνι

Serge Berstein - Pierre Milza, *Ιστορία της Ευρώπης*, τόμ. 3, μτφρ. Μ. Κοκολάκης, Αλεξάνδρεια, Αθήνα 1997, σ. 85.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

α) (σχολικό βιβλίο, σελ.100 «Η άλλη πρόταση ... σοσιαλιστικού δόγματος» σε συνδυασμό με τα Κείμενα Α' και Β')

Τη δεκαετία του 1920, μετά το τέλος του Α' Παγκοσμίου Πολέμου εκδηλώνονται προκλήσεις εναντίον των αρχών της κοινοβουλευτικής δημοκρατίας και του φιλελευθερισμού. Μια πειστική απάντηση από τα δημοκρατικά κράτη της Ευρώπης στα ανοιχτά κοινωνικά προβλήματα ήταν αναγκαία, κατά μείζονα λόγο σε μια εποχή που είχαν ήδη διατυπωθεί διαφορετικές προτάσεις, προερχόμενες από αυταρχικά καθεστώτα της εποχής.

Ένα από τα καθεστώτα ήταν αυτό που είχε διαμορφωθεί στην Ιταλία από τον Μπενίτο Μουσολίνι, εμπνευστή της φασιστικής ιδεολογίας, οι θεμελιακές αρχές της οποίας ήταν αντίθετες στις αρχές του φιλελευθερισμού, της δημοκρατίας και του σοσιαλισμού (κομμουνισμού).

Πιο συγκεκριμένα, **βασικές ιδεολογικές αρχές του φασισμού** αποτελούν: η έξαρση του εθνικισμού, η διεκδίκηση στο όνομα του «δικαιώματος» των Ιταλών να δημιουργήσουν ισχυρό κράτος, η έξαρση της δύναμης και της βίας ως παραγώγων της πολιτικής, η επίκληση συνθημάτων υπέρ της κοινωνικής ισότητας - κατά παραφθορά του σοσιαλιστικού δόγματος.

Το φασιστικό καθεστώς χρησιμοποίησε συστηματικά και οργανωμένα **μεθόδους επιβολής της εξουσίας του**. Τα **Κείμενα Α' και Β'** λειτουργούν **συμπληρωματικά**, καθώς σε αυτά παρατίθενται πληροφορίες/λεπτομέρειες των μεθόδων επιβολής.

Αρχικά, στο Κείμενο Α' γίνεται αναλυτική παρουσίαση της χρήσης βίας από τους «μελανοχίτωνες», τα μέλη δηλαδή του φασιστικού κόμματος που κυκλοφορούσαν φορώντας μαύρη στολή. Καταγράφεται συστηματική προσπάθεια της επιβολής της εξουσίας δια της βίας αλλά και χρήση της ως μέσου συνεχούς εκφοβισμού και υποταγής. Οι «μελανοχίτωνες» συνήθιζαν να δρουν ως εξής: πάνω σε οχήματα έφταναν στα εργατικά συνδικάτα και στα ταμεία εργασίας τους, με σκοπό την καταστροφή τους, αφού πρώτα φρόντιζαν να χτυπούν κάθε πολίτη που βρισκόνταν στον δρόμο τους και δεν τους χαιρετούσε φασιστικά ή φορούσε οποιοδήποτε κόκκινο ρούχο (πουκάμισο, μαντήλι ή γραβάτα). Αδειαζαν τους χώρους από το περιεχόμενό τους (έπιπλα, βιβλία, εμπορεύματα) και στη συνέχεια τα έκαιγαν ολοσχερώς. Όσοι βρισκόνταν τυχαία στα κτήρια δέρνονταν ή δολοφονούνταν, ενώ υπήρχαν και αντίποινα («τιμωρία») για όσους προσπαθούσαν να υπερασπιστούν τη ζωή τους ή αν κάποιος «φασίστας» τραυματιζόνταν.

Μία ακόμη μέθοδος επιβολής της εξουσίας τους, που αναφέρεται στο Κείμενο Β', ήταν και ο ιδεολογικός προσηλυτισμός των νέων αλλά και η στρατιωτική τους «εκπαίδευση». **Συμπληρωματικά αναφέρεται** ότι ο προσηλυτισμός στον φασισμό διενεργούνταν σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης. Γενικός σκοπός της εκπαίδευσης έπρεπε να είναι η δημιουργία της φασιστικής «φυλής», η οποία έπρεπε να είναι εύρωστη στο σώμα, θαρραλέα, πειθαρχημένη, ανθεκτική, και αφοσιωμένη

στο καθεστώς. Μάλιστα, στο πανεπιστήμιο οι περισσότεροι καθηγητές, μεγαλοαστικής καταγωγής, υποστήριζαν και αυτοί την ιδεολογία του φασισμού. Απαραίτητη βέβαια θεωρούσε το καθεστώς και τη στρατολόγηση των νέων (και των δύο φύλων) από τα οχτώ τους χρόνια. Η στρατολόγηση αυτή αποσκοπούσε στη δημιουργία του νέου αγοριού που έπρεπε να «αγαπά» την ομαδική ζωή και στρατιωτική δράση (αναγκαία δηλαδή ευρωστία, θάρρος και ανθεκτικότητα), αλλά και του νεαρού κοριτσιού που ήταν προορισμένο να διαπαιδαγωγηθεί με τέτοιο τρόπο ώστε να γίνει «ψυχωμένη μητέρα», σωματικά και κοινωνικά έτοιμη να θυσιάσει τα παιδιά της για χάρη του έθνους.

Κατά συνέπεια, γίνεται αντιληπτό ότι οι έννοιες «κράτος», «ισχύς», «θάρρος», «αίμα», «θυσία», «πειθαρχία», «νίκη» και «θέληση» ήταν οι προσφιλείς έννοιες των υποστηρικτών του φασισμού.

β) (σχολικό βιβλίο, σελ.100 «Η άνοδος των φασιστών ... του αυταρχισμού»)

Όσον αφορά στους λόγους επικράτησης του φασισμού στην Ιταλία του Μεσοπολέμου, αυτοί ήταν κατά κύριο λόγο δύο. Πιο συγκεκριμένα, η άνοδος των φασιστών στην εξουσία συνδέεται άμεσα με την ανησυχία που είχε προκαλέσει σε ισχυρή μερίδα της κοινής γνώμης η αίσθηση, αφενός, ότι η Ιταλία είχε αδικηθεί από τους νικητές συμμάχους μετά τη λήξη του Α Παγκόσμιου Πολέμου και ο φόβος, αφετέρου, μήπως διαταραχτεί η κοινωνική τάξη από τις ταραχές και τις απεργίες που είχαν ξεσπάσει. Κατά συνέπεια, η βαθμιαία ταύτιση κόμματος και κράτους θα απολήξει στην ολοκληρωτική κατάλυση των δημοκρατικών θεσμών και στη δημιουργία ενός προτύπου για τους οπαδούς του αυταρχισμού.

ΘΕΜΑ Δ1

Αξιοποιώντας στοιχεία από τα κείμενα που σας δίνονται και με βάση τις ιστορικές σας γνώσεις, να αναφερθείτε:

α) στη δικτατορία των συνταγματαρχών και, συγκεκριμένα, στην ηγεσία της, τους τρόπους άσκησης της εξουσίας και τις συνέπειες για τη διεθνή θέση της Ελλάδας (μονάδες 14)

β) στην αντίσταση των φοιτητών εναντίον του καθεστώτος. (μονάδες 11)

Μονάδες 25

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

Μια από τις πρώτες «πολιτιστικές» κινήσεις μετά την επιβολή της Δικτατορίας ήταν η απαγόρευση κυκλοφορίας και η κατάσχεση ενός μεγάλου αριθμού βιβλίων. Ο Μιχάλης Μερακλής σημειώνει στο ημερολόγιό του στις 3 Ιουνίου 1967: «Στα βιβλιοπωλεία έδωσαν μακροσκελή (και ασυνάρτητο) κατάλογο από απαγορευμένα βιβλία (ως και μια μέθοδος της ρωσικής και ένα ελληνοβουλγαρικό λεξικό υπάρχουν). Ο πιο μαύρος μεσαίωνας. Η μισή βιβλιοθήκη μου έγινε παράνομη...». Το Index* των απαγορευμένων βιβλίων περιελάμβανε, πάντως, και όλα τα βιβλία γνωστών

αριστερών συγγραφέων (Ρίτσος, Βάρναλης) ή κοινωνιολογικές μελέτες, αλλά και μεταφράσεις αρχαίων κλασικών από χαρακτηρισμένους αριστερούς.

*Κατάλογος

Δ. Παπανικολάου, «Κάνοντας κάτι παράδοξες κινήσεις»: Ο πολιτισμός στα χρόνια της δικτατορίας», στο Β. Καραμανωλάκης (επιμ.), Η στρατιωτική δικτατορία 1967-1974, Τα Νέα, Αθήνα 2010, σ. 176.

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

Εκτός από τις εκτοπίσεις χιλιάδων πολιτών [...] υπήρχαν και χιλιάδες πολιτικοί κρατούμενοι στις φυλακές, που είχαν καταδικαστεί για αντιστασιακές ενέργειες.

Μία από τις πρώτες ενέργειες της δικτατορίας για τη συγκρότηση του κατασταλτικού μηχανισμού ήταν και η ενεργοποίηση του θεσμού των εκτάκτων στρατοδικείων. Έτσι, στις 25/4/1967 συστήθηκαν δέκα έκτακτα στρατοδικεία στις πόλεις: Αθήνα, Τρίπολη, Λαμία, Λάρισα, Ιωάννινα, Θεσσαλονίκη, Κοζάνη, Αλεξανδρούπολη, Χανιά και Δράμα.

Κατά τη διάρκεια της περιόδου 1967-1974 τα έκτακτα στρατοδικεία και τα εφετεία (που επίσης άρχισαν από τον Απρίλιο 1971 να εκδικάζουν υποθέσεις αντιστασιακών ενεργειών) εξέδωσαν συνολικά 4.493 καταδίκες, που αφορούσαν πράξεις κατά του δικτατορικού καθεστώτος.

Γ. Μητροφάνης, «Πολιτικοί κρατούμενοι. Μετεμφυλιακό κράτος, δικτατορία», στο Β. Παναγιωτόπουλος (επιμ.), Ιστορία του Νέου Ελληνισμού 1770-2000, τόμ. 9, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2003, σ. 130-131.

ΚΕΙΜΕΝΟ Γ

Οι φοιτητές εμφανίστηκαν στην ταράτσα του κτιρίου [της Νομικής Σχολής Αθήνας], όπου τραγούδησαν το κλασικό ριζίτικο τραγούδι «Ξαστεριά» [...]. Για πρώτη φορά τα συνθήματα «Κάτω η Χούντα» και «Δημοκρατία» προφέρθηκαν δημοσίως, απευθυνόμενα σε πολλαπλούς αποδέκτες, όπως η αστυνομία, αλλά και όλους όσους βρίσκονταν στο κέντρο της Αθήνας. [...] Κάποια στιγμή σήκωσαν στην ταράτσα μεγάλα χαρτόνια με τα γράμματα «Ε-Λ-Ε-Υ-Θ-Ε-Ρ-Ι-Α». Εκείνη ακριβώς τη στιγμή οι φοιτητές έσπασαν τα δεσμά του φόβου. [...] Σύντομα οι περαστικοί άρχισαν να σταματούν στο δρόμο για να κοιτάξουν το σπάνιο και απρόσμενο θέαμα. Πολλοί σταματούσαν από περιέργεια, άλλοι δείχνοντας την αλληλεγγύη τους. Δεν βιάζονταν να επιστρέψουν στο σπίτι τους, αλλά στέκονταν να δούνε τι γίνεται. Όταν οι φοιτητές ζήτησαν συμπαράσταση, μερικοί τόλμησαν να φωνάξουν: «Είμαστε μαζί σας!».

Κ. Κορνέτης, Τα παιδιά της Δικτατορίας. Φοιτητική αντίσταση, πολιτισμικές πολιτικές και η μακρά δεκαετία του εξήντα στην Ελλάδα, μτφρ. Πελαγία Μαρκέτου, Πόλις, Αθήνα 2015, σ. 463-464.

ΚΕΙΜΕΝΟ Δ

[Έκκληση του Ραδιοφωνικού σταθμού του Πολυτεχνείου Θεσσαλονίκης στις 17 Νοεμβρίου 1973]

Σας μιλάμε από το ραδιοφωνικό σταθμό του Ελεύθερου Πανεπιστημίου της Θεσσαλονίκης. Αν ο στρατός μάς χτυπήσει, αν πέσει έστω και ένας πυροβολισμός, κανείς δεν μπορεί να είναι ανεύθυνος γι' αυτό. [...] Είμαστε κυκλωμένοι από το στρατό. Αυτή τη στιγμή βρισκόμαστε σε διαπραγματεύσεις. Απευθύνουμε στον ελληνικό λαό και σε ολόκληρο τον ελεύθερο κόσμο έκκληση να πάρει θέση.

Ζητάμε από τους στρατιώτες να καταλάβουν ότι είμαστε αδέρφια, ότι ο εχθρός μας είναι ένας και ότι είναι κοινός. Δεν θέλουμε να βγούμε πριν ξημερώσει. Δεν θέλουμε να βγούμε όσο είναι σκοτάδι. Κάνουμε έκκληση στον ελεύθερο κόσμο. Ζητάμε να πάρετε θέση! Ζητάμε να πάρετε θέση!

Ζητάμε από τους στρατιώτες να μην υπακούσουν σε καμιά διαταγή για πυροβολισμό!

Ζητάμε από τους γονιούς μας, τους καθηγητές μας, απ' όλους τους πολίτες να πάρουν θέση!

Χ. Ζαφείρης, *Η μνήμη της πόλης: Κείμενα και σπάνιες φωτογραφίες για τη Θεσσαλονίκη*, Θεσσαλονίκη 2004. Παρατίθεται στο Κ. Κορνέτης, ό.π, σ. 561.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

α) (σχολικό βιβλίο, σελ.158 «Η δικτατορία... τυρρανικού καθεστώτος» και σελ.159 «Στις 25 Νοεμβρίου 1973...δικτατορικό καθεστώς » σε συνδυασμό με τα Κείμενα Α' και Β')

Την 21η Απριλίου 1967 συνωμότες αξιωματικοί κατέλυσαν το δημοκρατικό πολίτευμα επιβάλλοντας δικτατορία. Η δικτατορία των συνταγματαρχών βρισκόταν υπό την ηγεσία των συνταγματάρχων Γεωργίου Παπαδόπουλου και Νικολάου Μακαρέζου και του ταξίαρχου Στυλιανού Παττακού. Μερικά χρόνια αργότερα, βέβαια, στις 25 Νοεμβρίου 1973 ο ταξίαρχος Δημήτριος Ιωαννίδης, με νέο πραξικόπημα, εγκαθίδρυσε το δικό του, ακόμη σκληρότερο, δικτατορικό καθεστώς.

Σε σύντομο χρονικό διάστημα οι δικτάτορες απέκτησαν τον έλεγχο του κρατικού μηχανισμού και του στρατού. Καταπατώντας τα δημοκρατικά δικαιώματα των πολιτών, η δικτατορία αποτέλεσε μια οδυνηρή περίοδο της ελληνικής ιστορίας. Σχετικά με την καταπάτηση των δικαιωμάτων, **στο δεύτερο παράθεμα συμπληρώνεται** ότι χιλιάδες πολίτες εκτοπίστηκαν και μεγάλος αριθμός πολιτικών κρατουμένων βρέθηκε στις φυλακές με την κατηγορία ότι συμμετείχε σε αντιστασιακές ενέργειες. **Ο Γ. Μητροφάνης προσθέτει**, επίσης, ότι η συγκρότηση κατασταλτικού μηχανισμού και η θεσμοθέτηση εκτάκτων στρατοδικείων υπήρξαν από τις πρώτες ενέργειες του δικτατορικού καθεστώτος. Ελάχιστες ημέρες μετά την επιβολή του καθεστώτος, στις 25 Απριλίου 1967, οργανώθηκαν δέκα έκτακτα στρατοδικεία σε διάφορες πόλεις της χώρας, δηλαδή σε Αθήνα, Τρίπολη, Λαμία, Λάρισα, Ιωάννινα, Θεσσαλονίκη, Κοζάνη, Αλεξανδρούπολη, Χανιά και Δράμα. Από τον Απρίλιο 1971 μάλιστα οργανώθηκαν και εφετεία για την εκδίκαση αντιστασιακών πράξεων. Σε όλη τη διάρκεια του δικτατορικού καθεστώτος (1967 – 1974) τα στρατοδικεία και τα εφετεία εξέδωσαν 4.493 καταδικαστικές αποφάσεις.

Όπως προστίθεται στο πρώτο από τα κείμενα που μας δίνονται, μία από τις πρώτες ενέργειες του καθεστώτος ήταν επίσης η απαγόρευση κυκλοφορίας και κατάσχεση σημαντικού αριθμού βιβλίων. Οι τίτλοι αυτών των βιβλίων συμπεριλήφθηκαν σε έναν κατάλογο ο οποίος χαρακτηρίστηκε από τον Μιχάλη Μερακλή «μακροσκελής και ασυνάρτητος». Οι χαρακτηρισμοί αυτοί δικαιολογούνται από το γεγονός ότι ο κατάλογος συμπεριλάμβανε ακόμα και βιβλία για εκμάθηση

ξένων γλωσσών, όπως μία μέθοδο ρωσικής γλώσσας και ένα ελληνοβουλγαρικό λεξικό. Στον κατάλογο περιλαμβάνονταν κυρίως έργα γνωστών αριστερών συγγραφέων, όπως οι Ρίτσος και Βάρναλης, κοινωνιολογικές μελέτες, ακόμα και έργα αρχαίων κλασικών, οι μεταφραστές των οποίων θεωρούνταν αριστεροί. **Σύμφωνα με τον Μιχάλη Μερακλή**, η κατάσταση αυτή οδήγησε τη χώρα στον «πιο μαύρο μεσαίωνα», ενώ ο ίδιος προσθέτει ότι ο κατάλογος αυτός έθεσε στην παρανομία τη μισή προσωπική του βιβλιοθήκη.

Επίσης, η χώρα απομονώθηκε διεθνώς, ιδίως στην Ευρώπη: η σύνδεση με την ΕΟΚ «πάγωσε» και η Ελλάδα εκδιώχτηκε από το Συμβούλιο της Ευρώπης. Μόνο οι ΗΠΑ εξακολούθουσαν να τηρούν μια στάση ανοχής προς τους δικτάτορες. Αυτό προκάλεσε την αντίδραση του ελληνικού λαού, που απέδωσε στις ΗΠΑ την επιβολή και την επιβίωση του τυραννικού καθεστώτος.

β) (σχολικό βιβλίο, σελ.159 «Κορύφωση...βασανισμούς» σε συνδυασμό με τα Κείμενα Γ' και Δ')

Κορύφωση του αντιστασιακού ρεύματος αποτέλεσαν οι φοιτητικές εξεγέρσεις της Νομικής Σχολής στην Αθήνα, τον Φεβρουάριο του 1973, και του Πολυτεχνείου, τον Νοέμβριο του ίδιου έτους. **Στο τρίτο παράθεμα συμπληρώνεται σχετικά με την εξέγερση της Νομικής** ότι οι φοιτητές εμφανίστηκαν στην ταράτσα του κτηρίου της σχολής τραγουδώντας το ριζίτικο τραγούδι «Ξαστεριά», ενώ συνθήματα όπως «Κάτω η Χούντα» και «Δημοκρατία» ακούστηκαν για πρώτη φορά σε δημόσιο χώρο. Αποδέκτες των συνθημάτων ήταν τόσο τα μέλη της αστυνομίας όσο και οι πολίτες που διέρχονταν από το κέντρο της Αθήνας. **Σύμφωνα με τον Κ. Κορνέτη**, οι φοιτητές διέρρηξαν τα δεσμά του φόβου όταν σήκωσαν μεγάλα χαρτόνια στα οποία αναγραφόταν η λέξη «Ελευθερία». Το θέαμα ήταν τόσο σπάνιο και αναπάντεχο, ώστε οι περαστικοί σταματούσαν είτε από περιέργεια είτε για να δείξουν την αλληλεγγύη τους. Ο κόσμος μάλιστα παρέμενε στο χώρο για να δει τις εξελίξεις και κάποιοι, όταν οι φοιτητές ζήτησαν υποστήριξη, δεν φοβήθηκαν να φωνάξουν ότι τους συμπαραστέκονται.

Το αίτημα των φοιτητών για υποστήριξη από την κοινωνία **αναδεικνύει και το τέταρτο παράθεμα**, το οποίο αναφέρεται στα γεγονότα της εξέγερσης του Πολυτεχνείου το Νοέμβριο του 1973. Οι φοιτητές αναφέρουν ότι βρίσκονται περικυκλωμένοι και απευθύνουν έκκληση από τον ραδιοφωνικό σταθμό του Πολυτεχνείου Θεσσαλονίκης, ζητώντας από όλους, τον ελληνικό λαό, τον ελεύθερο κόσμο, τους γονείς και τους καθηγητές και ιδιαίτερα τους στρατιώτες που βρίσκονται έξω από τα κτήρια του πανεπιστημίου να πάρουν θέση. Οι φοιτητές τονίζουν ότι κανείς δεν μπορεί να θεωρηθεί ανεύθυνος σε περίπτωση επίθεσης εναντίον τους από τον στρατό. Ειδικά στους στρατιώτες αναφέρουν ότι είναι αδέρφια τους και ότι ο εχθρός τους είναι κοινός. **Τέλος, σύμφωνα με τις ιστορικές μας γνώσεις**, η εξέγερση του Πολυτεχνείου κατεστάλη από στρατιωτικές δυνάμεις τη νύχτα της 17ης Νοεμβρίου 1973: πολλοί πολίτες βρήκαν τον θάνατο, ενώ άλλοι συνελήφθησαν και υπέστησαν βασανισμούς.

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Τα θέματα είναι διατυπωμένα με σαφήνεια, αντλούνται από συγκεκριμένα χωρία του σχολικού βιβλίου, είναι επικεντρωμένα στον 20^ο αιώνα και αφορούν τόσο την Νεοελληνική όσο και την Ευρωπαϊκή Ιστορία. Οι ερωτήσεις της Δεύτερης Ομάδας απαιτούν από τον υποψήφιο ικανοποιητική αξιοποίηση και διαχείριση των πληροφοριών των παραθεμάτων.

Αφειρηρία το μέλλον

Αφειρηρία το μέλλον

